

Teleu Debadik

1

Mui e adäi raje kayo. Bapak ne kayo nien. Anak ne adäi tun teleu. Teleu debadik e alangkah man̄je ne. Wakteu sei mi lei, igän keñak anak ne e, tenu'ut bapak ne. Sapui lei igei makin man̄je.

Sesudah e bapak ne matui. Tingäl in̄ok ne igei. Lang an sudah e, matui kule in̄ok ne. Ne ye sanget kayo. Hak milik banyak. Kerene bései man̄je, ne lang en̄ak bekerje. Igän kane duk adäi le dumah ne. Misal ne ladang ne libel, tapei sén ne didik. Jidei sei jemual ladang. Sudah jemual ladang, sén tukua ladang gacang abis. Sei jemual kule barang-barang le dumah ne duk layin. Umah ne e banyak. Sudah e mi katég igei tepet tingäl ne. Umah ne déwék lasung ne jemual. Abis harte ne.

Teleu badik ye selau galei. Adik ne duk pisat sekilei tun peibo. Ne cap temegua pé'él kakak ne. Kakak ne lang eñak temu'ut katei ne. Tabe ye mi katég igei harte ne. Tabe ye melarat baket mai pilem im̄au. Wakteu sei melarat le im̄au, igän kane duk nem̄in ne cume: meniu, tokol, temilang. E bah duk igei adäi engan ne.

Sapui le im̄au, katei adik ne, "Usah bah jaoh igei, bai adäi benatang bues. Mare bah kite menel poñok tang iye bé." Uдах e sei menel poñok le pilem im̄au.

Mi an sei tingal pilem im̄au. Mi ki'ing kule daun puel, make atep poñok ne mi'is. Katei adik ne, "Cube makui daun lalang kule. Daun lalang e bései ne iluk. Wakteu kite igei kayo mui, anak buah bapak kite cap menel atep ku'ung jawei engan daun lalang," katei ne uman e. Jidei sei menel poñok engan atep ne daun lalang.

Adäi raje kunei tebau lei, duk cap mai bebureu pilem im̄au ye. Wakteu raje e bebureu, keneläh ne adäi poṅok le im̄au ye. Tang dei sei ti'uk so'e tun miling. Wakteu sei miling, raje e semam̄ang. Teni'uk ne igän duk nadah ne tabe e.

Katei duk tuei sekilei magel adik ne, "Igän keṅak kaben, Dik?"

"Lebäh iluk kakak madah keṅak kakak kuduei."

Katei kakak duk tuei e, "Keu eṅak jidei babu raje. Igän kane jidei, tukang kesak ne jidei, tukang lap ne jidei kule!" katei ne. "Asal keu mem̄uk duk iluk, mem̄uk monok, mem̄uk igän kane adäi."

Sudah e miling duk nomor duei. Katei ne, "Keu mileu keṅak kakak bé."

"Amen kakak mepuk pinḡan, misal ne, keu semupeu umah. Amen kakak semupeu umah, keu mepuk pinḡan. Pokok ne iḡan kerje kakak keu temulung. Keu temotol iḡan keñak kakak," katei duk nomor duei.

Sudah e kakak ne duk tuei sekilei temanyau engan adik ne duk pisat sekilei.

"Iḡan keñak kaben, Dik?"

Adik ne jemawap, "Keu eñak jidei sumah raje."

"Ku'ang ajel kaben ye! Awak kédék, inan éték eñak jidei sumah raje!" katei kakak ne. Ne lang nam adik ne duk pisat sekilei e duk paling iluk, duk paling pacak.

Wakteu raje dong semam̄ang, teni'uk ne katei-katei ne e, lajeu raje lang igei bebureu. Sei menyedik apo tun e, apo tabe e semat.

Sudah e sei mepäk tañe le keliling poñok e supaye sei lang seset sapui igei utuk keduei kilei ne. Uдах e raje bäläk mai tepet ne igei.

Lang an sudah e raje sapui igei. Ne tenotol tetare ne.

Tun teleu badik e senergap ne. Sudah sei semergap sei mem̄in tun teleu e mai kutei ne. Wakteu sei mem̄in tun teleu e, sei mem̄in ne dengan ca'ei iluk-iluk. Temanyau engan iluk engan tun teleu e. Wakteu sei sapui tang umah raje e, tun teleu badik e senam̄ut tun kutei engan iluk-iluk, samei uman raje kule.

Galei tun kutei madah: "Dengan sapau raje eñak kawin?"

Sudah e raje madah, "Keu eñak kawin engan salah sateu tun teleu ye, engan ca'ei kite, makui kem̄es temu'ut ca'ei tun Ejang, makui ta'ei kite uman tun meraye ne bései ne."

Jidei wakteu raje eñak napag, tun teleu badik e madah. Katei kakak duk tuei e, "Oy, lajeu adik kite ye napag engan raje ye."

"Kite temotol bé," katei adik ne nomor duei. "Igän keñak kite mui? Kakak eñak jidei tukang mepuk pingan, kan?."

Raje ye mi temi'uk wakteu le poñok. Sebenel ne raje setujeu engan duk pisat, sei iluk nien. Duk duei e nitah raje jidei tukang kesak. Bapei-bapei macam bahan makenan nelui ne, daging monok, igän duk keñak ne nelui

**“Oy, rupanya adik kita
betul yang jadi nikah
dengan raja ini.”**

Kedei kakak ne i'ei atui kemeläh adik ne. Wakteu raje dong baket mai kutei layin, adik ne ye mi banak. Anak ne duk lahé e semanui. Kakak ne duk jidei pengasoh bayi. Sei mukus anak adik ne, laleu mepäk ne le pilem petei, lasung sei manyut bayi e le biol Ketaun.

Mi jaoh bayi e anyut milot, tenemeu uläh tun tuei dong mai biol. "Igän barang e?" katei ne. Adäi petei tesakut tang biol suel tang dei e. "Mukin e pakuian tun duk anyut, mukin umah tun anyut."

Udah e sei mak, nem̄in ne petei e. Sapui tang umah ne le tepet ne diem, sei mukak ne. Wakteu ne mukak, keneläh ne adäi bayi pilem e dong tawei, semanui. Sudah e semanui e nelui ne gän.

Gän ne Ujang. Kerene sei katég anak, ne sayang nien engan Ujang e. Mi lei anak e, sei majel ne. Najel ne uman ca'ei tun layin majel anak ne nien.

Jidei e cerite kite bäläk mai kakak duei badik e duk cemapak bayi e mui. Tabe e gemitui ne engan anak kucäk. Anak ne nien nanyut ne. Jidei, wakteu raje bäläk, selai beduei tadei, kakak ne e, madah engan raje, "Oi, Raje! Adik kite banak, anak ne kucäk!"

Raje heran. "Masak!" katei ne. "Masak tun manusie banak kucäk! E usah kite madah ne!"

Katei keduei kakak ne, "Kämäi lang pernah temingäl adik. Etah bah galei ne pilem keñak Tuhan? Adik kite ye banak anak kucäk."

Raje ye genyei, atui ne panes. Cume ne lang nam madah ne, kerene sake ne, kucäk e anak ne nien. E bah sei iluk-iluk midup kucäk e.

Ra'yat banyak mupet. "Raje e anak ne kucäk." Tapei raje lang pedulei. Ne acuh lang acuh.

Sudah e lang an, wakteu sumah ne dong buting, uman bései raje baket igei. Dong baket, raje katég le dumah, wakteu sumah e banak igei. Anak ne e semanui igei. Sudah banak bayi e, kakak ne duei e menel uman mui e igei. Nepäk ne bayi semanui e le pilem petei, nukus ne iluk-iluk, kakak ne duk tuei e duk manyut.

Lang an udah e, raje e bäläk. Sei beduei madah, adik ne mi banak igei. Katei ne, anak ne kucing. Raje tamāh genyei bé. "Mustahél!" katei ne. "Mi duei kilei banak, peteme kucäk, keduei kucing."

Jidei e sei lang tujeu kemeläh sumah ne. Sumah ne madah, "E lang nam kite madah ne. E bah bagei kite."

Raje temi'uk katei sumah ne uman e. E bah sei sadar. Katei ne, "Amen bagei kite uman e, lang nam kite madah ne." Jidei nelo'oh ne kucing e.

Bäläk cerite kite magel anak duk nanyut mui. Wakteu tun tuei e dong eñak cempak sa'ep mai biol, keneläh ne adäi petei igei. Petei e nemak ne, sei mem̄in ne, nukak. Keneläh ne adäi bayi, mukau ne samei uman bayi duk tenemeu ne duk petame mui. Sei melui gän magel bayi duk nomor duei e Buyung.

Tun duei e katég anak, jidei e senang sekilei sei adäi anak duei-duei.

E bah sei majel tun duei e. An-an mi lei kule, mi pacak paniu, mi pacak miling kule. Elum wakteu ne pacak miling, tabe e mi nam miling. Elum wakteu ne pacak paniu, mi nam bepaniu.

Kite bäläk mai magel cerite duk teleu badik ne mui. Sumah raje ye terus ibo, mikil terus. Igän katei ne, “Anak keu mukau ne cak anak kucing.” Make e bah, iñok ye sayang engan kucing. Negong ne, senium ne. Mengiñoi sei kemeläh kucing engan kucäk e.

Sudah e kejideian tejidei igei. Raje e baket igei, sumah ne dong buting. Uдах e wakteu raje baket, banak kule sumah raje. Anak ne ye selai.

Kakak ne duk duei genyei engan adik ne kerene sei jidei sumah raje. Wakteu anak keteleu lahé, bayi selawui e, sei menel igei uman mui e. Cenapak ne igei bayi selau, nanyut ne. Jidei wakteu raje bäläk, bayi e mi genitui engan anak kām̄ing.

Kerene i'ei atui engan adik ne, make kakak ne menel uman e mui. Keñak ne gemitui ye, kerene sei eñak kane engan raje. Kaleu sumah raje sena'ak ne, layin kilei ne, salah sateu sei duk jidei engan raje. Katei kakak duk keduei e, "Sebenel ne kite mui e duk jidei sumah raje, riang kite, bukan adik kite. Bagei kite jidei tukang kesak, sedong adik duk idup senang," katei ne.

Sesudah sei gemitui bayi e engan anak kām̄ing, raje bäläk. Jidei raje e bekatei, "E lang nam igei keu ma'ap!"

Rakyat banyak tang kutei e terus madah raje. Adäi banak kucäk, banak kucing, banak kām̄ing, katei ne. Ne lang duman engan anak tun. E bah raje e bepikil, "Muk sumah keu selé uman e? Apakah sumah keu ye buken sei tun? Apakah ne ye benatang?"

Sesudah e sapui tetare raje. Katei pengawal, "Sei uman ye, Raje. Sumah Raje ye buken sei tun. Kite mäkät ne bé."

Jidei näkät ne sumah raje e, terus ne genatung le biding dalen. Käkä tangen ne näkät. Apau kane duk melitas semayét selau ye. Tingäl bah sawal engan bajeu le baden. Baden ne senayet, nepäk tun macam-macam duk pelegak atau cukau. Uman e bah tiep bilei sei mengamuk.

Sudah jauh anak itu hanyut ke hilir, ditemukan oleh orang tua yang sedang pergi ke sungai.

Bäläk kite magel cerite mai bayi selau duk nanyut mui e. Ahér ne temeu tun tuei e igei. Wakteu temeu, tun tuei e madah, "E adäi petei dau igei. Asei keu lang layin igei, tun isei ne," katei ne. "E adäi bah tepet bayi, asei keu. Tang uleu adäi tun duk genyei kemeläh anak ne igei. Etah bah sei e anak kapang, etah igän kane?" katei ne.

Udah e petei nemak ne. E bah isei petei e, bayi selau, baru lahér. Bayi selau e nelui ne gän Upik. Jidei elum wakteu tawei, mi nam tawei, elum wakteu paniu, mi nam paniu, samei engan duk beduei mui. Iluk nien anak beteleu e, mukau ne samei bé, cume dikup selau.

Ninik semanui ne, sei tun gerot, banyak ilmeu, banyak pakuian. Najel ne Ujang engan Buyung. Najel ne besilé̄k, an̄gar, mené̄mak. Elum beduei anak e najel mené̄mak, sebenel ne, sei mi nam mené̄mak. Uдах e ninik ne majel silék. Elum wakteu ne, sei mi nam besilé̄k. Penyudah ne, sei belajel memanah, samei bé. Nnik mepäk jāmeu le das boloh, sei midik, kenau. Ahér ne lebäh nam ne duei badik e. Lasung ninik meluk jāmeu menäk, nidik ne, kenau kule. Lebäh pidik ne. Atei ne nam nien ne engan pakuian ne.

Adäi Upik le dumah, adäi pakuian ne kane. Ne e lebäh iluk nien. Ne nam kane menäk kude.

Adäi pekerjean ninik semanui ne bilei-bilei. Kerje ne bebureu. E bah sei majel Ujang engan Buyung bebureu. Ca'ei ne bebureu adäi ba menémak. Pade sewakteu bilei, ninik semanui ne baket mai bebureu, anak beduei mai kane. Keneläh ne adäi usau, lasung ne temémak, kenau, matui. Usau e nemin ne bäläk. E bah tun lemau tang dei, ninik ne duei engan teleu badik, memük daging e. Senang sei.

Igän kumet ninik selai ne tang dei e, tenanem ne bapei macam bungei-bungei, tenabul ne le keliling umah. Sei temanem kule bapei macam ta'uk. Nelo'oh ne iluk-iluk. Amen tun sapui, tekeläh bungei e, iluk nien. Tenanem ne bapei macam buah-buah.

An lang an ninik semanui ne mi tuei kule. Udah e ninik semanui matui. Tingal ninik selau ne engan anak teleu badik e. Upik betanyau, "Igän adäi pesen ninik semanui a'ak sei matui?" Ninik selau lang jemawap. Sesudah e Ujang engan Buyung terus bebureu usau engan kijang. Kaleu sei bebureu usau, lang sei memot usau e dong tidul, dong tegak pun tenémak ne.

Katei Buyung, sei enāk kemeläh kepacakan keduei badik ye. Katei adik ne, "Kakak, duk inan tenémak kumeu? Igän enāk temémak usau, igän temémak kijang?"

Katei Ujang, "Keu lei, keu temémak usau." Katei Buyung, "Amen kaben temémak usau, diem bah tang iye. Keu meliu usau kudui, kunei imau dei e." Sudah e usau liwet bela'ei setakes nien. Ujang temémak, kenau, matui usau ye.

Sudah e Ujang eñak kemeläh kegerot adik ne. Katei Ujang, "Kaben éték, kaben temémak kijang bé. Keu kemeja kijang ne." Udah kemeja kijang, kijang e melitas lebah gacang ne melilei. Buyung temémak, kenau kule. Saking banyak ne, daging lang tekemük igei.

Jidei, kumet Upik le dumah, kerje engan ninik. Igän kane kerje ninik ne? Kerje ne mejait bajeu pakui benang, menel sauk. Ninik majel kule ca'ei tun temakep kan.

Sudah e waktau Ujang engan Buyung bäläk mai umah, adäi manet ninik semanui ne a'ak sei matui. Sei temingäl pesen e magel ninik selau ne. Pesen ninik semanui dengan Ujang engan Buyung, "Jagei adik ye iluk-iluk. E bah pesen ninik semanui magel kaben-kaben. Usah sapui adik ye celake atau silah. Adik ye igei éték. Walaupun sei éték, sei pacak."

Manet ninik ne mui, adäi kule engan ninik selai. "Amen Ujang engan Buyung eñak bebureu, usah galak mai im̄au duk luel kunei im̄au kite ye, bai adäi celake atau behaye.

Sudah e wakteu Buyung engan Ujang baket bebureu mai im̄au layin, ne lang melui nam magel ninik ne.

6

Wakteu ne bebureu mai im̄au layin, temeu sei tun dong mesol utan. Jidei tun e heran. Katei ne magel tun duei e, "Igän duk nesol kumeu pilem im̄au ye?"

"Kämäi ye baket miñai mesol usau engan kijang."

"Oi", katei ne. "Tang iye banyak nien kijang engan usau. Sebap le biding ye cap tun bebureu. Pues sei temémak ne, tapei lang kenau."

Katei Buyung, "Alangkah padék ne usau tang iye!"

"Benel padék nien," katei tun mesol utan. Udah e wakteu sei madah uman e, melitas usau. Tukang utan e temunjuk. Katei ne, "E usau melitas! Témak bah!" Rupe ne usau e ti'uk, usau e bodan.

Katei Ujang, "Amen mitah keu temémak usau e, mai bah keliu ne kudui. Kitah sei melilei!" Jidei baket bah tukang utan e meliu. Sudah e usau melilei alangkah gancang ne. Lasung ne temémak, kenau, matui usau e.

Ujang melui usau duk dapet ne engan tukang utan e. Jidei tukang utan ye lang igei mesol utan. Alangkah riang ne dapet usau ye. Sei bäläk mem̄in usau ye mai kutei ne, kebetulan tepet Ujang engan Buyung lahér mui. Sei mem̄in usau ye, majak tun kutei bejameu, ca'ei tun kite tun Ejang. Kenopol tun ämäi-ämäi. Kenopol ne kule raje.

Wakteu raje kemeläh usau ye, sei heran. "Igän ye?" katei ne. "Ténan kaben dapet usau ye? Kämäi bé bebureu usau lang dapet," katei raje.

Katei tukang mesol utan ye, "Usau ye buken keu dapet idup."

"Jidei nemak ne bé?" katei raje. "Otei ne, kaben melui tun mem̄uk botong usau?" E bah raje eñak ma'ah magel tukang utan e.

"Bukén keu duk monoh ne," jawab tukang mesol utan e. "Adäi tun duei badik bebureu usau. Tun e éték-éték, iluk sekilei. Mukau ne duman engan mukau raje," katei ne.

Sudah e katei raje, "Amen uman ye, tengän tun éték-éték e galak bebureu?"

"Asei keu tiep bilei sei bebureu miñei. Sei cap dapet uläh," jawab tukang mesol utan e.

Udah e menyiep bah raje engan tetare ne ēnak baket bebureu. Tetare ne mileu kane. Romongan ye uman tun ēnak baket mai perang, atau mesol usau, samei bé. Tukang mesol utan e mileu kule. Sei tukang temunjuk tepet ne. Romongan ye baket mai imāu. Udah e sei temeu engan anak éték beduei e, engan anak raje. Tapei raje lang nam mitau.

"Igän kumet kumeu tang ye?" katei raje.

"Kämäi mesol usau," katei Ujang.

"Kämäi ye ēnak mesol usau kule tang iye, ēnak popak engan kaben," katei raje.

"Amen ēnak mesol usau," katei tukang mesoa utan ye, "biding ye igei banyak."

Katei Ujang, "Mare bah kite temémak ne kaleu uman e." Lang an udah e raje tekelah usau. Raje kemelah usau e, sei bekatei, "E usau! Mai bah témak ne!"

Tapei Buyung bekatei, "Kaleu mitah kāmāi temémak ne, usah usau dong tidul. Lajeu témak bah ulāh raje." Raje ye temémak usau e, lang kenau.

Udah e katei Buyung, "Ay, bapak usah mileu temotol kāmāi bebureu kaleu uman e. Kelāh ca'ei kāmāi amen ēnak temémak usau," katei ne. Lang an udah e, adāi kule usau melitas.

Katei raje, "E usau! Témak ba!

"Kaleu bapak ēnak mitah keu temémak," katei Buyung, "baket keja kudui, kitah sei melilei." Mai raje meja. Sudah e adāi usau melilei gacang nien. Lasung Buyung temémak ne, kenau. Matui usau e. Raje ye sapui tecengang. Udah e melitas kácä alangkah gacang ne. Lasung Ujang temémak ne kunei kedong, matui kácä e. Raje ye sapui maleu.

Kerne raje maleu, anak buah ne sapui ma'ah kule. Sei betanyau, "Kaben tun inan?"

"Kämäi diem pilem im̄au. E bah kumet kämäi," katei Ujang.

Katei tetare raje, "Kaben lanḡuk nien diem pilem im̄au. Kämäi bé diem le kutei, lang sei uman kaben."

"Buken kämäi lanḡuk, e bah ca'ei kämäi," katei Ujang.

Tetare raje e bekatei kule, "Kaleu kaben en̄ak betan̄ing nien, tai bah kite betan̄ing kinei!"

"Betan̄ing igän?" katei Ujang. "Kaleu kumeu-kumeu en̄ak majak kämäi betan̄ing, tai bah kite temémak buah limau nepäk tang ujung boloh," katei Ujang uman ye.

"Mare!" katei raje. Raje lang nam, duk betan̄ing e adäi bah anak ne nien.

Udah e Ujang mitah pah raje temémak kudui." Raje temémak, tapei lang kenau. Sudah raje temémak, anak buah ne nitah temémak kule. "Lajeu témak uläh pah kumeu-kumeu," katei Ujang. Udah e, mi adäi kire-kire teleu poloh lai busur temémak, katég dau pun duk kenau.

Sudah e katei raje, "Sapui géle kaben. Témak bah pah kaben!" Ujang e temémak, kenau. Pecoh limau e.

Katei Ujang, "Kumeu langguk. Eñak majak kämäi beto'oh. Beto'oh temémak limau ye bé, kumeu lang kenau. Amen kumeu galei-galei eñak kemeläh kehebatan kämäi, uman ye!" Nemak ne buah limau, neluk ne menäk. Buyung temémak, pecoh kule limau e. Sei beduei e najel ninik semanui ne juk kunei éték. Tenawei ne bé tun majak betañing e.

Jidei raje e panes atui ne. Ne bäläk mai kutei ne. Tapei a'ak sei bäläk, tenanyau ne tun beduei e, "Ténan kaben tingäl?"

"Kämäi tingäl le pilem imāu."

Katei raje, "Layin kilei kämäi baket bepaniu mai pilem imāu, tepet kaben tingäl."

"Buläh bé," katei Ujang engan Buyung. Uдах e galei baket. Ujang engan Buyung ye bäläk mai tepet ninik selau ne. Raje bäläk mai kutei.

Belum anak-anak itu diajarkan menembak sebenarnya, mereka sudah bisa menembak.

Wakteu Ujang ngen Buyung bäläk mai tepet ninik ne, rupe ne ninik ne dong molon. Ninik ne madah engan teleu debadik e, "Keu ye lang an igei idup. Sebenel ne kumeu ye buken anak keu," katei ne. "Kumeu beteleu debadik ye keu dapet wakteu anyut. Kumeu ye igei adäi iñok engan bapak.

Tekejut anak teleu badik ye. Sei e beinok magel ninik ne ye. Katei ninik ne, "Kumeu usah igei beinok magel keu. Kumeu beninik bé." Sei menginnoi temi'uk cerite ne. Sei diem engan ninik.

Adäi pesen ninik ne. Katei ninik, "Kumeu duei semanui ye arus jemagei adik selalui ye iluk-iluk, usah sapui adäi celake. Igän keñak adik ne, usah lang nemak, usah lang nelui," katei ne.

"Au," katei Ujang uman e.

"Jidei bah ye, Ninik," katei Buyung. Jidei e anak beteleu ye alangkah ibo ne temi'uk pesen ninik ne.

Ninik ne matui. Sei temanem ne le kedet tepet ninik semanui ne. Sudah sei temanem depah tanḡau ne, anak beteleu ye terus ngīnoi.

8

Lang an sudah e, Ujang engan Buyung baket mai bebureu. Wakteu sei bäläk, Upik madah ne, "Keu adäi keñak engan kakak." "Igän?" katei Ujang engan Buyung.

"Keu adäi pesen juk ninik semanui," katei Upik. "Ninik semanui mitah kite mak biol menyemul kunei rakso, mitah kule mak bungei pacak menyanyei, mitah kule mesoa burung duk pacak miling. Tepet ne le Tebau Sam duk jaoh tang dei e."

Ujang engan Buyung bekatei, "Jije ba, amen ninik semanui mémang madah uman e." Sei tinget, igän keñak adik selalui e, pesen ninik semanui, usah lang nemak.

Lasung sei beduei mak kude ne. Nepäk ne le denam poñok, laleu ne bepesen magel Upik. "Kaben diem bah le poñok ye iluk-iluk. Usah kaben melilei. Igän kemük kaben cukup. Seke'an kämäi ye baket, kaben arus kemeläh tañe-tañe kämäi. Amen kämäi dapet keñak ninik atau keñak Upik, utung bah. Amen lang, lang nam kite madah ne."

Elum sei baket, sei menel tañe. Adäi duk Ujang mepäk pingän das palui. Nepäk ne iluk-iluk. "Amen pingän ye pecoh, tañe ne keu matui."

Sudah e Buyung gematung pisiu tang das pageu. Katei ne, "Amen pisiu keu ye bai temitik dalah mai pingän kakak, tañe ne keu matui kule."

Sudah e baket bah sei duei badik ye. Sei lang baket dau kemai kerne dalen e becabang duei. Duk Ujang baket ngidiu, Buyung baket nganen.

Wakteu Ujang baket ngidiu, sapui sei le sipang pat dalen. Tang dei sei temeu tun tuei. Tun tuei madah, "Amen kaben eñak mai miñei, igän kane keneläh kaben le dalen, usah nonoh, usah kaben pedulei, mai ba kaben liwet terus," neséhat tun tuei ye.

"Jidei bah, Nik, amen uman e," katei Ujang.

Lang an sudah e, le dalen keneläh ne macan, keneläh ne sé mang, keneläh ne usau melitas, keneläh ne kelawel kelei umah mengisau läk le biding ti'uk ne, sapui sei rényéng. Kerene sei temi'uk katei tun tuei le sipang mui—"Igän keneläh usah tenémak ... amen kaben temémak kaben adäi bahaye"—terus bah sei bepaniu.

Alangkah banyak duk gemanḡeu ne le dalen. Sei eñak temémak benatang e. Wakteu sei eñak temémak macan, sei jidei buteu. Matui. Ujang jidei buteu.

Tinḡal bah Buyung. Ne terus bah mesol, tapei sei seset le dalen, lasung sei mutel bäläk arah. An-an sei temeu igei dalen becabang duei e. Terus sei temu'ut dalen duk kidiu. Lang an udah e, sei temeu engan tun tuei e mui. Katei tun tuei ye, "Eṁok kaben tang iye?

"Keu lang nam dalen ne. Kinei keu eñak temotol dalen kakak keu mui," katei ne. E bah tun tuei melui neséhat, "Igän keneläh kaben le dalen, usah kaben gemanḡeu ne."

"Jidei ba, Ninik" katei ne. Uдах e sei terus bekude. Le dalen banyak macam penemeu ne. Penyudah ne sei kemeläh burung. Burung e mengicau. Sa'e ne läk nien. Buyung eñak temémak. Jidei buteu kule Buyung engan kude ne.

Bäläk cerite magel Upik duk tingäl damei le poñok mui. Sei kemeläh tañe duk Ujang, pingān ne pecoh. "Mi matui kakak keu," katei Upik. Sei kemeläh tañe duk Buyung, pisiu ne mi métés dalah mai pingān, duk pecoh ye. "Ai!" katei Upik, "Amen uman ye kakak keu matui galei." Upik menyiep bapei macam alet-alet ne. Macam jewadah neñin ne kule. Sei mak kude. Elum sei baket, Upik mai magel peñem-peñem ninik ne. Katei Upik uman ye, "Ninik, keu ye baket semosol kakak keu. Ne matui galei. Keu eñak mesol bekes ne. Amen sei idup kite utung," katei ne. "Amen sei matui lang nam kite madah ne. Upik temi'uk sa'ui kunei peñem-peñem ninik ne. "Mai bah. Kämäi mitah Upik baket." Lasung Upik baket. Sei temeu engan tun tuei le dalen sipang pat mui tepet Ujang engan Buyung betanyau mui e. Katei tun tuei e, "Eñak minan sebenel ne, Gadis?"

Katei Upik, "Keu eñak baket mesol kakak keu."

"Totol dalen ye, dalen ye tepet liwet kakak kaben mui. Tapei adäi jan̄jei didik," katei ne. "Igän bé benatang gemangeu kaben, kaben usah monoh ne," katei ne.

"Jidei," katei Upik uman e. Elum sei baket, Upik mepäk kapok tang ti'uk ne, make lang banyak duk teni'uk ne. Sei baket bekude. Le dalen macam-macam penemeu ne, cume lang sei temi'uk. Lang an keneläh ne kakak duk beduei e mejidei buteu. Nginoi sei kemeläh kakak ne beduei e.

Wakteu sei nginoi, sapui burung. Burung ye pacak miling.

"Kaben eñak baket minan, Gadis?" tanyau burung.

Upik tecengang. Jawab ne, "Keu sapui miñai eñak magel kakak keu ye."

Burung ye madah, "Keu mi nam galei cerite ne. Kakak kaben beduei ye tun gerot. Sei lang pernah mengine ninik moyang ne. Sipet ne iluk," katei ne. "Kemak sarat ye. Mak daun sergayu engan biol. Biol e nūnak engan biol belas didik, necik mai buteu e. E bah sarat ne," katei burung ye.

Upik mak biol duk katei burung. Sei mecik kākā tangen kakak ne bedui duk jidei buteu. Ujang engan Buyung idup igei. Kude duk jidei buteu mui, bälāk idup kule.

Elum sei eñak baket, burung sapui igei. Katei burung magel Upik, "Adäi igei pesen?"

Katei gadis ye, "Adäi nien. Eñak burung pacak miling, bungei pacak menyanyei engan biol menyemul biol rakso."

Katei burung e, "Kemak tang tebau e. Lang sei jaoh kunei ye."

Teleu debadik ye sudah beteman engan burung duk pacak miling. Sei baket mak duk layin. Waktu sei em̄in bäläk wesiät ninik ne mui, bungei duk negong ne menyanyi. Burung duk jidei engan ne terus miling. Dan biol menyemul kunei biol rakso e temecik baden ne.

Tabē ye bäläk mai pōnok ne. Biol duk menyemul kunei biol rakso mui, tenim̄au ne mai biding pēnem ninik ne duei e. Adäi duk bungei pacak menyanyi ye, tenanem ne tang tepet kenau angin-angin. Adäi burung pacak miling ye, nepas ne bé. Igän katei tun, ne nam otei ne.

Jidei sei senang kemeläh keadaan uman ye. Wakteu sei gi éték mui, ninik ne banyak temanem bapei macam buah-buah, bapei macam jam̄eu, bapei macam manḡus le keliling umah ne. Galei tanem-tanem ne mi bebuah. Manḡus ne kinei dong mesak.

Kami mencari burung yang dapat berbicara, bunga yang bisa bernyanyi, dan air mancur dari air raksa.

Ujang dan Buyung baket mai bepaniu. Pilem bepaniu, sei sapui le kutei tepet raje diem. Sei eñak majak raje bebureu. Rupe ne raje eñak kule baket mai bebureu.

Elum sei baket, tabe ye kemeläh adäi selai tekäkät. Katei Buyung, "Eḿok selai e duk terus tun galei-galei semayet ne?" (Sei lang nam, e iñok ne nien tun duei badik ye.) Selai e tecengang kemeläh tun duei badik ye. Sei lang igei merase gis wakteu kemeläh tun duei badik ye, asei-asei anak ne nien. Mémang anak ne nien e, cume sei lang nam. Raje lang pedulei engan selai duk tekäkät ye. Sipet raje e, sei temu'ut katei anak buah ne bé. Jidei, tabe ye lajeu baket. Selai tekäkät e terus ngiñoi kemeläh anak duei badik ye.

Tapei kule, raje lang sei uman ēnak bebureu nien.

Katei Ujang, "Amen uman ye, mare bah kite paniu-paniu mai tepet kāmāi tingāl."

Sapui le poñok, teni'uk raje ämäi sa'ui tun menyanyei. Adäi bungei menyanyei le tepet duk kenau angin-angin. Keneläh ne biol menyemul menäk. Mémang e biol menyemul biol rakso. Adäi burung miling bekicau.

Tang e kule, tekelah uläh raje latai umah ne e licin uman biol, kerene kegerot ilmeu ninik semanui ne mui.

Wakteu sei kemeläh uman ye, katei raje ye, "Alangkah iluk tepet kaben-kaben ye! Macam bungei banyak, pengeläh iluk, buah-buah banyak." Raje ye tecengang. Burung ye majak raje mai umah. Elum sei masuk, sei seméséng sawal ne.

"Emok seméséng sawal, Raje?" katei Upik. "E buken sei biol, e bah tepet kāmāi."

Raje e tecengang kemeläh uman e. Raje temot samei bebepikil, "Tepet ye iluk kite mobut ne jidei tepet negerei kite. Amen kite tuan tepet ye, lang sei main hébat ne. Tekenal tepet kite bai."

Anak buah raje lang eñak mai umah. Tabe e terus mem̄uk buah. Lang an udah e raje ye eñak bäläk. Sei madah engan tun teleu badik ye, "Kämäi pemisei, eñak bäläk." Jidei raje bäläk galei engan tetare ne.

Lang an udah e raje sapui igei. Sei beniet eñak merang tun teleu debadik ye. Sei eñak mobut tepet tun teleu badik ye. Sapui tang dei, anak buah ne katég nyut berperang igei kemeläh alangkah banyak buah ye. Tetare ne terus mem̄uk buah. Cume burung ye nam niat atui raje. "Raje eñak memerang kite," katei ne. "Siap bah kumeu."

Raje ye eñak masuk umah utuk temim̄ak tun teleu badik ye. Tapei sei kemelāh anak buah ne terus mem̄uk manḡus ye. Raje eñak kule, lajeu lang tinget igei keñak ne beperang. Sei menäk batang terus mem̄uk ne.

Udah kenyang, raje tu'un gacang-gacang. Anak buah ne mi eñak perang igei. Sudah e burung madah, "Keu nam maksut kumeu galei-galei sapui miñai. Kumeu lang eñak iluk-iluk. Kumeu eñak kédék, eñak memerang tun teleu badik ye. Perang bah!" katei ne. Té̄mak bah kāmāi," katei burung ye! Kemelāh uman ye, atui raje panes. Lasung ne temém̄ak. Anak teleu badik ye dong bebaris tang dei. Burung ye inḡep le das atep. Raje terus temém̄ak, lang adäi dau pun duk kenau. Tun teleu badik ye banyak ilmeu ne.

Tenawei ne bé raje. "Amen raje ēnak mobut tepet kāmāi ye, lang kaben nam," katei tun teleu badik ye. Sapui maleu raje menyerah. Raje bäläk, katég tepet mepäk mukau ne.

10

Wakteu raje mi bäläk, burung madah magel tun teleu badik ye. "Mui e adāi pesen ninik semanui wakteu kumeu igei éték," katei burung. "Amen ēnak nam īnok ngan bapak kumeu duk nien ne, hal e behaye. Kumeu arus baket mai kutei layin, akan tetapei tang dei adāi tun kédék duk ēnak monoh kumeu. E bah pesen ninik semanui mui e," katei burung. "Amen kumeu ēnak baket miñei, kumeu arus mepäk kebinei kumeu mui e," katei burung. "Jidei ninik melui kumeu ye ujian duk paling beneg. Ninik mitah kumeu utuk mesol bungei duk pacak menyanyei, mesol biol macul kunei biol rakso.

Keu adäi bah burung duk pacak miling. Keu kule nitah ninik utuk temulung kumeu-kumeu. Kumeu arus gerot engen binei. Kumeu arus dapet galei-galei ne. E bah duk nitah uläh ninik semanui magel keu," katei burung magel teleu debadik ye.

Adäi igei pesen ninik temui: "Amen kumeu kemerje galei pesen ninik, engan ca'ei saling tulung-menulung, ninik mitah keu utuk kemeläh bukeu ye magel kumeu-kumeu. Isei bukeu ye adäi bah cerite asal-osol kumeu, rewayat in̄ok engan bapak kumeu.

"Ye bah," katei burung magel teleu debadik. "Bacei bah bukeu ye, make kumeu nam sapau kumeu duk sebenel ne."

Pilem bukeu, adäi petun̄juk mai kutei raje. Pilem bukeu, raje e bapak ne.

Ujang, Buyung engan Upik baket mai kutei raje. Wakteu si bepaniu mai minēi, sei melitas le dalen tepet tun selau duk näkät. Keneläh ne bah tun selau ye, sei tinget. Asei ne adäi pilem bukeu ninik tadei. Udah e sei betanyau magel tun duk adäi tang dei.

Katei Ujang, "Apau gän selau duk tekäkät e?"

Tun ye jemawap ngen gän sumah raje. Otei ne, duk tegatung e adäi bah inök ne nien.

Sudah e, Ujang mitah Upik utuk jimagei inök ne. Ujang engan Buyung baket mai umah raje. Sei mengäng, "Bapak!" Wakteu sei mengäng "Bapak," raje tecengang. "Emök kaben-kaben mengäng keu Bapak?"

Katei Ujang, "Uman ye, Raje," katei ne. E bah bukeu duk teninḡal ninik kāmāi. Wakteu kāmāi lahér, mase éték mui e, ninik-ninik duk melo'oh kāmāi. Ninik temeu kāmāi beteleu badik le biol suel le biol Ketaun. Raje mukak bukeu ye. Sei tinget, "E bah anak keu," katei ne. Sei tinget le pilem atui ne. E pé'él kakak sumah ne. Raje mogep anak ne ye.

Anak selau i engan sumah ne igei le dalen tang dei. Upik jemagei in̄ok ne iluk-iluk. In̄ok ne lang igei merase silah ne. Silah ne betakup igei wakteu sei kemelāh anak ne nien. Ne nginoi. Wakteu sei ngin̄oi, bapak teleu debadik e sapui, temetok tilei duk mākāt in̄ok ne e. Katei ne, "In̄ok lang salah. E adāi bah anak kite duk nien ne.

Ujang, Buyung ngan Upik temu'un in̄ok ne kunei tepet nākāt ne mui.

"Galei ne ye buken pé'él keu," katei in̄ok ne.

**Raja
memeluk
anakny
berdua ini.
Anak
perempuan
dan
isterinya
masih di
jalan.**

"Mémang buken," katei raje. "E adäi bah pé'él kakak kaben duk beduei e." E bah sei belemau banak ye saling mogep samei menginoi.

Ngiñoi kule kakak sumah raje e duk beduei tadei. Ne mengiñoi sapui pa'iu. Tetare raje e madah, "E adäi bah pé'él kakak sumah raje. Kämäi monoh ne bé." Elum tun beteleu badik ye madah "Usah monoh!" mi putus kagen tun selau beduei ye. Matui bah kakak sumah raje ye balesan pé'él kédék ne temui. Tetare raje déwék duk monoh ne.

Jidei cuman ye bah cerite tun teleu debadik ye.

Temanem pai bebuah pai,

Temanem lalang bebuah lalang.